

بررسی رابطه بین جو دانشگاه با انگیزش تحصیلی دانشجویان
(ارتباطی، مشارکتی، دانشجو محور، معنوی)
مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه اصفهان

رضا علی نوروزی^۱
کمال نصرتی هشی^۲
مصطفی حاتمی^۳
زهره متقی^۴

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی ارتباط بین جو دانشگاه و ابعاد آن با انگیزش تحصیلی دانشجویان دانشگاه اصفهان انجام شده است. **روش:** شیوه گردآوری داده‌ها توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری این پیمایش ۱۳۲۸۱ نفر از دانشجویان دانشگاه اصفهان است که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی و فرمول حجم نمونه کوکران، تعداد ۳۷۳ نفر از آنها به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه استاندارد شده و محقق ساخته استفاده و سپس روایی محتوایی پرسشنامه محقق ساخته توسط کارشناسان مربوط تأیید و پایایی کل پرسشنامه نیز به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۷ محاسبه شد. برای تحلیل داده‌ها نیز از نرم‌افزار SPSS20 استفاده شد. **یافته‌ها:** به طور کلی بین جو دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان رابطه مثبت وجود دارد. همچنین در بررسی ارتباط بین مؤلفه‌های جو دانشگاه با انگیزش تحصیلی دانشجویان، نتایج حاکی از وجود رابطه مستقیم است. **نتیجه‌گیری:** هرچه جو ارتباطی، مشارکتی، دانشجو محور و معنوی دانشگاه بالا باشد، انگیزش تحصیلی دانشجویان بالاتر خواهد رفت.

واژگان کلیدی: جو دانشگاه، انگیزش تحصیلی دانشجویان، ارتباطات، مشارکت، دانشجو محور، معنویت.

دریافت مقاله: ۹۳/۰۴/۰۵؛ تصویب نهایی: ۹۳/۱۱/۲۹.

۱. دکترای فلسفه تعلیم و تربیت؛ استادیار دانشگاه اصفهان.

۲. دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه اصفهان (نویسنده مسئول) / آدرس: اصفهان، دروازه شیراز، خیابان هزارجریب، دانشگاه اصفهان /

Email: kamalnosrati1367@yahoo.com

۳. کارشناس ارشد برنامه‌ریزی آموزشی دانشگاه اصفهان.

۴. دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه اصفهان.

الف) مقدمه

محیط و جوّ حاکم بر یادگیری، از عوامل تأثیرگذار در فرایند یاددهی و یادگیری به شمار می‌رود (وارما^۱ و همکاران، ۲۰۰۵: ۸). اصطلاح جوّ را پژوهشگران رشته‌های مختلف از جمله روان‌شناسان صنعتی و سازمانی به کار بردند (ویلسون، ۲۰۰۸^۲). جوّ در بررسی سازمانها تاریخچه بسیار طولانی دارد. مک‌گریگور^۴ در سال ۱۹۶۰، یکی از اولین مفهوم‌سازی‌های جوّ را ارائه داده است (تریسی و توس، ۲۰۰۵^۵). فرنچ و بل^۶ (۱۳۸۵) می‌نویسند: جوّ در نتیجه تعامل میان آموزش‌دهنده و آموزش‌گیرنده در بافتی از محیط سازمانی حاصل می‌شود. (لاتر و شارما، ۲۰۰۹^۷)

جوّ و محیط حاکم بر آموزش می‌تواند در هر عرصه یادگیری و یاددهی متفاوت باشد؛ به طوری که به استاندارد، نزدیک یا از آن دور شود. جوّ یا اتمسفر، تظاهری از برنامه درسی و به منزله روح و محیط حاکم بر دانشکده‌ها و برنامه آموزشی است. محیط یادگیری، یک تعیین‌کننده رفتاری و نمودار ادراک دانشجو از محیط پیرامون خود در عرصه یادگیری است (گن، ۲۰۰۱^۸: ۳۴۴). یادگیری، تعامل میان استاد و دانشجو است که منجر به تغییرات رفتاری نسبتاً دائمی و پایدار در دانشجو در سه حیطه دانش، مهارت و نگرش می‌شود. پس یادگیری فرایندی پیچیده است که در آن عوامل گوناگونی نقش دارند و همان‌طور که گفته شد، زمینه و محیط حاکم بر آموزش در این فعالیتها بی‌تأثیر نیست. در یک محیط آموزشی، طرح یک سؤال می‌تواند برای دانشجو تحقیرکننده و طرح همان سؤال در محیطی دیگر، می‌تواند چالش‌برانگیز و محرک یادگیری باشد. (ریکوله، ۲۰۰۹: ۱۱۲)^۹

بنابر این، جوّ دانشگاه کیفیت نسبتاً پایدار محیط آموزشی است که حاصل تلاش، روابط و کنشهای متقابل میان گروههای درونی دانشگاه؛ مسئولان، اساتید، کارکنان و دانشجویان می‌باشد. حاصل نهایی این تعاملات، شکل‌گیری ارزشها، اعتقادات و موازین اجتماعی نظام دانشگاه است. کنش متقابل میان فراگیران و محیط اجتماعی از اهمیت بسزایی برخوردار است (شناگو و همکاران، ۱۳۹۱: ۳۰۹-۳۰۳). هر چند داشتن فضای آموزشی وسیع، شرط لازم در امر تعلیم است؛ اما به تنهایی کافی نیست. محیط آموزشی هدفمند، محیطی است که فرصتهای متنوعی را برای تعامل با افکار و آرای گوناگون به وجود می‌آورد. یادگیری باید در محیطی صورت

-
1. Atmosphere
 2. Varma
 3. Wilson
 4. McGregor
 5. Tracy & Tews
 6. Frennch & Bell
 7. Lather & Sharma
 8. Genn
 9. Riquelme

۷۹ \blacklozenge بررسی رابطه بین جو دانشگاه با انگیزش تحصیلی ...

گیرد که ارائه‌کننده فرصتهای تازه و جدید برای هر فراگیر باشد. چنین محیطی باعث می‌شود تا یادگیرنده، خود و محیط اطرافش را با روش خود کشف کند. مسلماً چنین شرایطی می‌تواند برای معلمان نیز فرصتهایی را بیافریند تا راههای مختلف برخورد با فراگیران را بیابند. (سیف، ۱۳۷۳: ۲۱۷)

اگر مطالب درسی در محیط فرهنگی و اجتماعی آموزش داده شود، رشد ذهنی یادگیرندگان قطعی خواهد بود. مشارکت اجتماعی یکی از شرایط مهم یادگیری است. از طریق ارتقای کیفیت محیط آموزشی یا به وجود آوردن نگرش مثبت نسبت به موضوعات درسی و دانشگاه، می‌توان انتظار جامعه‌ای فعال، سالم و پویا را داشت (گودرزی و گمینان، ۱۳۸۲: ۵۹-۴۶). در این میان، برخورد با دانشجویان به عنوان اشخاصی شایسته، بسیار مهم است. اگر با فراگیران به عنوان موجوداتی شبیه به ربات برخورد شود، بیم آن می‌رود که تمام عواطف و علائق و نگرش آنها نسبت به آموزش، دانشگاه یا هر نوع محیط آموزشی منفی شده، این امر شرایط رکود فکری را فراهم آورد و یادگیری به معنای واقعی صورت نگیرد. (شکورنیا و همکاران، ۱۳۸۴: ۱۱۰-۱۰۱)

کلید سازندگی و ارتقای هر جامعه‌ای در دست پرتوان جوانان آن جامعه است. اگر قرار باشد که بهترین و پیشرفته‌ترین قشر جامعه؛ یعنی دانشجویان جوان، محیط آموزشی خود را دلچسب ندانند، موضوعات درسی را مفید نشمارند و نوع روابط اساتید و پرسنل دانشگاه را دلپذیر ندانند، باید منتظر بود تا بلایی سخت بر روح و جان تعلیم و تربیت فرود آید و روح کاوشگر و کمال‌طلب دانشجویان تخریب شود. (زمانی و همکاران، ۱۳۸۲: ۴۹-۴۴)

در محیط سازمانها و به ویژه سازمان آموزشی، برخورداری از جو معنوی نیز از اهمیت بالایی برخوردار است. در واقع؛ یکی از عناصر انسان بودن، معنوی بودن است (مارکوس، ۲۰۰۵). بدون تردید، بازسازی و تعالی شخصیت معنوی آدمی، هدف اصلی همه رسولان الهی بوده است. هر پژوهشگر حقیقتجو با اندک کنکاشی در منابع اولیه اسلام، معنویت‌سالاری و اخلاق‌محوری را در تاروپود تعلیم آن آشکارا نظاره خواهد کرد (دبلی و آذربایجانی، ۱۳۸۷). معنویت، شرایط زیستی انسان را در زمانها و مکانهای مختلف در یک نظام فرا معرفتی اعتبار بخشیده است. بدین ترتیب می‌توان معنویت را به معنای بازگشت حسرت‌بار به آنچه انسان از دست داده و تمنای دستیابی به آن را همواره در باورهای خود دارد، تعبیر کرد (نصر، ۱۳۸۷: ۹۷). مدیران با تکیه بر معنویت نه تنها خواهند توانست بهره‌وری را در محیط کار یا سازمان خود بهبود بخشند، بلکه از آن مهم‌تر می‌توانند به آرامش خاطر و رضایت باطن یا یک شادی طولانی دست یابند. (کمپوزانو، ۲۰۰۹: ۱۲۷)

مطالعه و تحقیق در ارتباط با معنویت در دانشگاه‌ها و مراکز علمی رو به رشد است. به عنوان مثال؛ دانشگاه چین، برنامه‌ای درباره رهبری سازمان ارائه داده که شامل مباحثی از قبیل رهبری از درون و معنویت در

۸۰ ♦ فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۱۴

محیط کار است یا مثلاً دانشگاه سانتاکلارا در سال ۱۹۹۸ رشته‌ای از رهبری را با نام معنویت برای رهبران بازرگانی ارائه داده است. (رستگار، ۱۳۸۹: ۳۲)

اولین تحقیقات انجام شده پیرامون جو آموزشی، آن را سطوح تجربه شده توسط شخص می‌داند که قابل تفکیک به سه سطح فنی، مدیریتی و نهادی است (هوی، تارتر و بلس،^۱ ۱۹۹۰). گروه دیگری، جو آموزشی را بر رشد روانی-اجتماعی دانشجویان مؤثر دانستند (لانگرام،^۲ ۱۹۹۷) و بیان کردند کلاس و محیط آموزشی به عنوان یک گروه اجتماعی، متشکل از افرادی با تجربه، خرده‌فرهنگها، شخصیت و ویژگی‌های متفاوت است که تعامل آنها با یکدیگر تا حد زیادی تابع جو حاکم خواهد بود. لذا به منظور رشد همه‌جانبه آنها، ایجاد جو مبتنی بر مشارکت، انسجام و صمیمیت، ضروری به نظر می‌رسد. (حسین‌چاری و خیر، ۱۳۸۱)

بلوم (۱۹۶۴) نیز خاطر نشان کرد که شرایط، نیروها و محرکهای خارجی (اعم از فیزیکی، اجتماعی و ذهنی) جو را به وجود می‌آورند؛ لذا درونی‌ترین کنش-واکنشهای اجتماعی را می‌تواند متأثر سازد (همان). هارتل^۳ و همکاران (۱۹۸۱) نیز با انجام فراتحلیلی به این نتیجه دست یافتند که وجود رضایتمندی، انسجام و هدفمندی در جو اجتماعی کلاس، با عملکرد تحصیلی بالاتر و تعارض و کشمکش کمتر در بین فراگیران رابطه دارد.

تاگی‌یوری^۴ (۱۹۸۲) نیز مفهوم جو آموزشی را ویژگی یا خصیصه‌های کلی محیط آموزشی می‌داند که ضمن تفکیک آنها به چهار بعد اساسی بوم‌شناختی، اجتماعی، سیستم اجتماعی و فرهنگ ترکیب این چهار بعد و ارتباط آنها با یکدیگر را در شکل‌گیری جو کلی آموزش مؤثر می‌داند (گریفیت،^۵ ۱۹۹۹). مطالعات دیگر نیز ضمن بیان این نکته که جو آموزشی متعالی جایی است که اعتماد، افتخار و لذت به همکاری در آن در سطح عالی قرار دارد، تدریس و یادگیری بهتر را تابعی از محیط فیزیکی، عقلانی و روان‌شناختی ویژه دانسته، اظهار داشته‌اند ایجاد و توسعه نظام انضباطی نیرومند، آزاد و مستمر، از گامهای ایجاد جو سالم آموزشی محسوب می‌شود. (خلخال، ۱۳۷۹)

بنابراین، از عوامل مؤثر در چگونگی و کیفیت زندگی در محیط آموزشی، جو یا فضای کلاس می‌باشد که بنا به نظر ویلسون^۶ (۱۹۹۶) جو یا شرایط یادگیری کلاسی، فضایی است که در آن بین یاددهنده و یادگیرنده رابطه متقابل برقرار است؛ به نحوی که در این فضا به منظور نیل به اهداف و پیگیری فعالیتهای یاددهی-

-
1. Hoy; Tarter & Bliss
 2. Langram
 3. Hartel; Walberg & Hartel
 4. Tagiuri
 5. Griffith
 6. Wilson

۸۱ \diamond بررسی رابطه بین جو دانشگاه با انگیزش تحصیلی ...

یادگیری، از ابزارها و منابع اطلاعاتی متنوعی استفاده می‌شود. بنابر این، ماهیت محیط یادگیری کلاس و رابطه متقابل روانی-اجتماعی حاکم بر آن، نه تنها باعث تفکیک کلاسها از یکدیگر خواهد شد، بلکه بر کیفیت یادگیری، پیشرفت تحصیلی، موفقیت کلاسی و به طور کلی توسعه فضای آموزشی نیز مؤثر خواهد بود. (مک‌دربی، راث و لاکاس، ۱۹۹۷)

بنا به نظر فرایزر^۲ (۱۹۹۸) و فرایبرگ^۳ (۱۹۹۹) نیز جو آموزشی، تعیین‌کننده رفتار و یادگیری کلاسی و به طور کلی کیفیت زندگی در محیط آموزشی خواهد بود؛ به نحوی که در تأیید این مدعا، مک‌وی و والکر^۴ (۲۰۰۰) نیز نیز اظهار داشتند جو آموزشی مثبت، نه تنها بر پیشرفت تحصیلی، بلکه بر کاهش رفتارهای نابهنجار کلاسی مؤثر خواهد بود.

در پایان باید اشاره شود که متغیر مستقل و وابسته در این پژوهش، به ترتیب: جو دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان است که نویسندگان قصد دارند بررسی کنند آیا جو دانشگاه بر انگیزش تحصیلی دانشجویان تأثیرگذار است یا نه؟ اهمیت این کار از این جهت است که انگیزش تحصیلی نقش برجسته‌ای در تعلیم و تربیت داشته و دارد. انگیزش در تعلیم و تربیت و نقش آن در پیشرفت تحصیلی، از دیرباز مورد توجه مربیان و روان‌شناسان بوده است. امروزه ایجاد انگیزه به عنوان عامل ایجاد حرکت در فراگیران و جهت‌دهنده به فعالیتهای آنان، بیش از پیش مورد توجه مسئولان است. روان‌شناسان ضرورت توجه به انگیزش در تعلیم و تربیت را به علت ارتباط مؤثر آن با یادگیری، کسب مهارتها، راهبردها و رفتارها متذکر شده و یکی از سازه‌های اولیه‌ای که برای تبیین آن ارائه کرده اند، انگیزش پیشرفت تحصیلی است. سازه انگیزش تحصیلی به رفتارهایی که به یادگیری و پیشرفت منجر می‌شود اطلاق می‌شود (بیابانگرد، ۱۳۸۴). باتل^۵ (۱۹۶۴؛ نقل از رضایی، ۱۳۹۰) معتقد است که انگیزش تحصیلی عبارت است از: گرایش همه‌جانبه به ارزیابی عملکرد خود با توجه به عالی‌ترین معیارها، تلاش برای موفقیت در عملکرد و برخورداری از لذاتی که با موفقیت در عملکرد همراه است. افراد دارای سطوح مختلف انگیزش تحصیلی، در زندگی خود به شیوه‌های کاملاً متفاوتی عمل می‌کنند. فراگیران دارای انگیزش تحصیلی، تحرک لازم را برای به اتمام رساندن موفق یک تکلیف، نیل به هدف یا دستیابی به درجه معینی از شایستگی در کار خود پیدا می‌کنند تا در نهایت به موفقیت لازم در امر یادگیری و پیشرفت تحصیلی نایل شوند. (ریوجان، ۱۳۹۰)

1. McRobbie, Roth & Lucus
2. Fraser
3. Frieberg
4. McEvoy & Welker
5. Battle

ب) پیشینه پژوهش

در این قسمت به تحقیقات و خلاصه از نتایجی که در این زمینه در داخل و خارج از کشور انجام شده، به عنوان پیشینه پژوهش اشاره می‌شود:

ابتدا می‌توان به مطالعه تشقایی زاده و همکاران (۱۳۸۶) در بررسی رابطه جو سازمانی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانهای شهر سمیرم اشاره کرد که اذعان کردند بین جو سازمانی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان رابطه مثبت معناداری وجود دارد و همچنین بین هر کدام از ابعاد جو سازمانی و پیشرفت تحصیلی نیز رابطه مثبت و معناداری برقرار است.

صمدی و شیرزادی اصفهانی (۱۳۸۵) نیز به این نتایج دست یافتند که میان جو سازمانی و روحیه کارآفرینی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و میان شاخصهای جو سازمانی (صمیمیت، عدم جوشش، بازدارندگی) با روحیه کارآفرینی رابطه معناداری هست، اما میان سایر شاخصهای جو سازمانی (روحیه، کناره‌گیری، نفوذ، تأکید بر تولید، مراعات) با روحیه کارآفرینی رابطه معنادار وجود ندارد.

محمدی و پیروی‌نژاد (۱۳۹۲) نشان دادند که متغیر جو آموزشی، پیش‌بینی‌کننده قوی‌تر تعهد عاطفی دانشجویان است و بُعد انسجام اجتماعی دانشجو-استاد از جو آموزشی، قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده تعهد عاطفی دانشجویان بر حسب جنسیت، رشته‌های تحصیلی و محل سکونت آنان است.

آدام و سالس^۱ (۲۰۱۳) در یک مطالعه موردی بر روی دو مدرسه برزیل پیرامون جو آنها، اذعان داشتند که جو سازمانی این دو مدرسه در تضاد با همدیگرند و عمده مشکلاتی که پیرامون جو سازمانی در این مدارس وجود دارد عبارتند از: ارتباط با خانواده دانش‌آموزان که عامل رفتار غیر اجتماعی در دانش‌آموزان هستند، خشونت در مدرسه و عدم علاقه دانش‌آموزان به یادگیری. از جمله مشکلات خود معلمان نیز می‌توان به مشکل ارتباط با همدیگر و عدم شرکت آنها در کارهای گروهی اشاره کرد.

ماکنیل^۲ و همکاران (۲۰۰۹) نیز در مطالعه‌ای به این نتایج دست یافتند که مدارس موفق حداقل از نظر ۱۰ بعد از ابعاد جو سازمانی مطلوب، نسبت به دیگر مدارس تفاوت دارند و آن دسته از مدارس که داری جو سازمانی مطلوب می‌باشند، دانش‌آموزان آن دارای موفقیت تحصیلی بیشتری هستند.

1. Adam
2. Macneil

۸۳ \blacklozenge بررسی رابطه بین جو دانشگاه با انگیزش تحصیلی ...

از این رو، جو آموزشی نیاز به بررسی جامعی دارد؛ زیرا یک عامل تأثیرگذار بر عملکرد فردی، واحد کاری و فرایند انتقال آموزش در سطوح مختلف سازمانی است که از طریق توجه به ابعاد آن می توان زمینه بهبود جو آموزشی را فراهم آورد (تریسی و توس، ۲۰۰۵).

همچنین در ارتباط با انگیزش تحصیلی نیز تحقیقاتی صورت گرفته است که در اینجا به اجمال خلاصه‌ای از نتایج تحقیقات جدید اشاره می شود:

تونر و پاتریک^۱ (۲۰۰۴) در تحقیقی که به بررسی تأثیرات عوامل انگیزشی در مشارکت دانشجویان در فعالیتهای یادگیری کلاس پرداختند، به این نتیجه رسیدند که میزان مشارکت دانشجویان در فعالیتهای یادگیری کلاس درس، بستگی به عوامل انگیزشی دارد که معلم در کلاس درس ایجاد می کند.

واکوب^۲ (۲۰۰۵) نشان داد که استفاده از روش تدریس مشارکتی و ارائه بازخورد به دانش آموزان می تواند میزان انگیزش آنان را افزایش داده، اشتغال یادگیرندگان را برای فعالیتهای یادگیری بالا ببرد.

لانگ^۳ و همکاران (۲۰۰۷) اذعان داشتند که وجود متغیرهای انگیزشی یا همان انگیزش می تواند در موفقیت تحصیلی دانش آموزان تأثیرگذار باشد و افرادی که از متغیرهای انگیزشی بیشتری همچون: اعتماد به نفس و علاقه برخوردارند، از موفقیت تحصیلی بیشتری بهرمنند هستند.

رندی^۴ و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهشی بر روی دانش آموزان دبیرستانی به این نتیجه دست یافتند که حتی با کنترل عامل مداخله گر جنسیت، جو نامطلوب کلاس درس بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان در حوزه درس ریاضی، تأثیر منفی به همراه دارد.

مقرّب و همکاران (۱۳۹۲) در مقایسه تأثیر تدریس به شیوه طرح تدریس اعضای تیم و سخنرانی بر یادگیری و انگیزش تحصیلی دانشجویان پرستاری به این نتیجه دست یافتند که روش تدریس به شیوه طرح تدریس اعضای تیم^۵ می تواند به طور مؤثری یادگیری و انگیزش تحصیلی دانشجویان را افزایش دهد. لذا می توان از این روش به صورت وسیع تر در آموزش دانشجویان استفاده کرد.

-
1. Turner & Patrick
 2. Wachob
 3. Long
 4. Reindi
 5. TMTD

۸۴ ♦ فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۱۴

یوسفی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی فراتحلیلی با عنوان فراتحلیل عوامل مؤثر بر انگیزش تحصیلی، اذعان داشتند که به ترتیب متغیرهای راهبردهای یادگیری، خودکارآمدی، عزت نفس، خودتنظیمی، پیشرفت تحصیلی، اضطراب امتحان و جنسیت بیشترین اثر را بر انگیزش تحصیلی دارند.

محمدی و همکاران (۱۳۹۲) به این نتایج دست یافتند که آموزش راهبردهای خودتنظیمی سبب ارتقای انگیزش درونی، احساس خودکارآمدی شده و اضطراب آزمون را کاهش می‌دهد.

جوزایی و سعیدی پور (۱۳۹۲) در مقایسه اثربخشی آموزش بر اساس روش تدریس سکوسازی و روش سنتی بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان پسر سال دوم متوسطه در درس زبان انگلیسی در شهر ویسیان، اذعان داشتند که بین دو گروه از جهت متغیر انگیزش تحصیلی تفاوت معناداری وجود دارد؛ بدین صورت که گروه آزمایش در متغیر انگیزش تحصیلی نسبت به گروه کنترل از روش تدریس سکوسازی تأثیر بیشتری پذیرفته است. بنابر این، معلمان باید روش تدریس سکوسازی را برای بالا بردن انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان در کلاس مورد استفاده قرار دهند.

کارشکی و همکاران (۱۳۹۳) نیز در پژوهشی با عنوان مقایسه انگیزش تحصیلی و کیفیت زندگی دانش‌آموزان پسر مشمول ارزشیابی توصیفی با ارزشیابی سنتی، اذعان داشتند که بین انگیزش تحصیلی دانش‌آموزانی که با ارزشیابی کیفی - توصیفی سنجش می‌شوند با دانش‌آموزانی که تحت سنجش ارزشیابی سنتی سنجش بودند، تفاوت معناداری مشاهده نشد؛ اما بین کیفیت زندگی و انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان، رابطه مستقیم و معناداری دیده شد.

بنابر این، با توجه به تحقیقات انجام شده، مشخص شد که در ارتباط با انگیزش تحصیلی دانشجویان، تحقیقات زیادی انجام و همچنین در زمینه جو آموزشی نیز قدمهایی برداشته شده است. اما با مرور بانکهای اطلاعاتی، بُعد معنوی جو دانشگاه در تحقیقات انجام شده کمتر مورد بررسی واقع شده است. همچنین هیچ پژوهشی تا به حال به بررسی رابطه بین جو دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان نپرداخته است. از این رو می‌توان اذعان داشت که این تحقیق، پژوهشی جدید در این عرصه محسوب می‌شود که امید است به عنوان سرآغاز اثرگذار در این مسیر و قابل توجه باشد و تحقیقات زیادی را به این عرصه بکشانند تا شاهد پیشرفت و توسعه در نظام آموزشی، به ویژه در جو دانشگاهها و بالا بردن انگیزش تحصیلی دانشجویان باشیم. پس در این پژوهش بنا بر اهمیت مسئله، به بررسی جو دانشگاه در ابعاد جو ارتباطی، جو مشارکتی، جو دانشجومحوری و جو معنوی و رابطه آن با انگیزش تحصیلی دانشجویان پرداخته می‌شود تا مشخص شود که جو دانشگاه با در نظر داشتن ابعاد مذکور چه تأثیری بر انگیزش تحصیلی دانشجویان خواهد داشت تا در راستای نتایج تحقیق، سیاستهای بهتری را در جهت ساختن محیط آموزشی مناسب اتخاذ کرد.

ج) فرضیه‌های پژوهش

۱. بین جو دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان رابطه وجود دارد.
۲. بین جو ارتباطی دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان رابطه وجود دارد.
۳. بین جو مشارکتی دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان رابطه وجود دارد.
۴. بین جو دانشجویان محوری دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان رابطه وجود دارد.
۵. بین جو معنوی دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان رابطه وجود دارد.
۶. میزان انگیزش دانشجویان دختر و پسر متفاوت است.
۷. میزان انگیزش تحصیلی دانشجویان کارشناسی، ارشد و دکتری متفاوت است.

د) روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها، توصیفی - همبستگی است. جامعه آماری این پیمایش ۱۳۲۸۱ نفر از دانشجویان دانشگاه اصفهان است که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی و فرمول حجم نمونه کوکران، تعداد ۳۷۳ نفر از آنها به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند.

در این پژوهش به منظور جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز، از پرسشنامه و به صورت طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از خیلی کم (+۱) تا خیلی زیاد (+۵) استفاده شد (البته تعداد اندکی از سؤالات پرسشنامه انگیزش تحصیلی معکوس بود). پرسشنامه علاوه بر سؤالیهای جمعیت‌شناختی، از دو بخش تشکیل شده که بخش اول در مورد جو دانشگاه بود و از پرسشنامه جو مدرسه (مقیی و رمضان، ۱۳۹۰) با تغییرات اساسی استفاده شد. در واقع؛ چون این پرسشنامه برای جو مدارس طراحی شده بود، در این پژوهش با تعدیل و اضافه کردن برخی موارد پس از بررسی و ترتیب اثر دادن نظرات اساتید و خبرگان، برای دانشجویان مورد استفاده قرار گرفت. پرسشنامه سنجش جو دانشگاه بر اساس چهار مؤلفه ارتباطات (همان)، مشارکت (همان)، دانشجویان محوری (همان) و معنویت (ذاکر، ۱۳۹۰) در ۲۷ گویه طراحی شده است. برای مؤلفه‌های ارتباطات و مشارکت هر کدام شش گویه، مؤلفه دانشجویان محوری هشت گویه و معنویت نیز هفت گویه اختصاص داده شد.

بخش دوم پرسشنامه نیز در مورد انگیزش تحصیلی بود که از پرسشنامه انگیزش تحصیلی هارتر استفاده شد که در مطالعه بحرانی (۱۳۸۸) روایی این پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. اما چون این پرسشنامه برای دانش‌آموزان طراحی شده بود، در این پژوهش با تعدیل برخی موارد و پس از بررسی و ترتیب اثر دادن نظرات اساتید و کارشناسان، برای دانشجویان مورد استفاده قرار گرفت.

برای مشخص کردن پایایی پرسشنامه نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که در حد ۰/۸۷ برای ضریب پایایی کل پرسشنامه، برآورد شد که این مقدار، نشانه پایایی بالای ابزار مورد استفاده است. همچنین،

۸۶ ♦ فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۱۴

ضریب پایایی پرسشنامه جو دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان به طور جداگانه محاسبه و به ترتیب ۰/۹۱ و ۰/۷۷ برآورد شد.

برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش، از نرم‌افزار SPSS20 در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. در سطح آمار توصیفی از توزیع فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار و در سطح آمار استنباطی از آزمونهای تی مستقل، واریانس یکطرفه و ضریب همبستگی پیرسون^۱ استفاده شده است.

ه) یافته‌های پژوهش

۱. آمار توصیفی

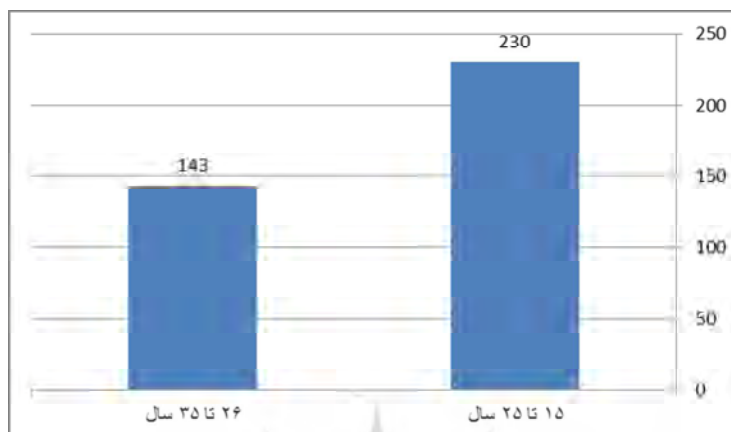
۱۸۳ نفر از دانشجویان، مرد و ۱۹۰ نفر زن هستند. از نظر سنی، ۲۳۰ نفر بین ۱۵ تا ۲۵ سال و ۱۴۳ نفر بین ۲۶ تا ۳۵ سال قرار دارند. ۱۶۸ نفر از دانشجویان دارای تحصیلات کارشناسی، ۱۶۳ نفر کارشناسی ارشد و ۴۲ نفر از دانشجویان در نمونه پژوهش دارای تحصیلات دکتری می‌باشند. (جدول ۱)

- توصیف ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه

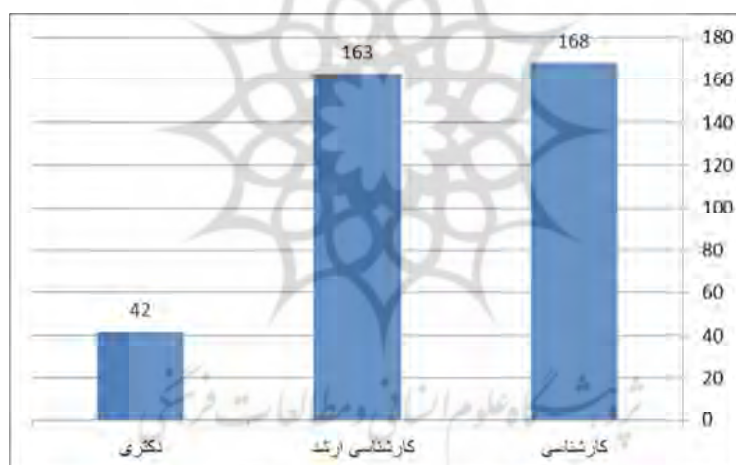

نمودار ۱: توزیع فراوانی نمونه به تفکیک جنسیت

۱. چون داده‌ها نرمال بودند، از این آمارها استفاده شد.

نمودار ۲: توزیع فراوانی نمونه به تفکیک سن

نمودار ۳: توزیع فراوانی نمونه به تفکیک مقطع تحصیلی

۲. آمار استنباطی

فرضیه ۱: بین جو دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان رابطه وجود دارد.

در بررسی این سؤال، ضریب همبستگی مشاهده شده (۰/۱۷۱) بیانگر وجود رابطه همبستگی معنادار (۰/۰۰۱) مثبت و مستقیم بین جو دانشگاه با انگیزش تحصیلی دانشجویان است. بر این اساس، می‌توان گفت جو دانشگاه روی انگیزش تحصیلی دانشجویان تأثیر گذار است. (جدول ۲)

جدول ۲: ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین جو دانشگاه و انگیزش تحصیلی

انگیزش تحصیلی دانشجویان		متغیرها
سطح معناداری	ضریب همبستگی	
۰/۰۰۱	۰/۱۷۱	جو دانشگاه

فرضیه ۲: بین جو ارتباطی دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان رابطه وجود دارد.

ضریب همبستگی مشاهده شده (۰/۲۳۰) بیانگر وجود رابطه همبستگی معنادار (۰/۰۰۰) مثبت و مستقیم بین جو ارتباطی دانشگاه با انگیزش تحصیلی دانشجویان است که می‌توان گفت جو ارتباطی دانشگاه بر روی انگیزش تحصیلی دانشجویان تأثیر مثبتی دارد؛ به طوری که با افزایش ارتباطات در جو دانشگاه، انگیزش تحصیلی دانشجویان بالاتر خواهد رفت. (جدول ۳)

جدول ۳: ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین جو ارتباطی دانشگاه و انگیزش تحصیلی

انگیزش تحصیلی دانشجویان		متغیرها
سطح معناداری	ضریب همبستگی	
۰/۰۰۰	۰/۲۳۰	جو ارتباطی دانشگاه

فرضیه ۳: بین جو مشارکتی دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان رابطه وجود دارد.

ضریب همبستگی مشاهده شده (۰/۱۰۰) بیانگر وجود رابطه همبستگی معنادار (۰/۰۰۰) مثبت و مستقیم بین جو مشارکتی دانشگاه با انگیزش تحصیلی دانشجویان است. از این رو، می‌توان گفت که جو مشارکتی دانشگاه بر روی انگیزش تحصیلی دانشجویان تأثیر مثبتی دارد؛ به طوری که هر چه بر میزان مشارکت دانشجویان در مسائل تربیتی افزوده شود، انگیزش تحصیلی آنها بالاتر خواهد رفت. (جدول ۴)

جدول ۴: ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین جو مشارکتی دانشگاه و انگیزش تحصیلی

انگیزش تحصیلی دانشجویان		متغیرها
سطح معناداری	ضریب همبستگی	
۰/۰۴۹	۰/۱۰۰	جو مشارکتی دانشگاه

فرضیه ۴: بین جو دانشجویان محوری دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان رابطه وجود دارد.

ضریب همبستگی مشاهده شده (۰/۱۰۵) بیانگر وجود رابطه همبستگی معنادار (۰/۰۴۳) مثبت و مستقیم بین جو دانشجویان محوری دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان است. بر این اساس، می توان گفت که جو دانشجویان محوری دانشگاه روی انگیزش تحصیلی دانشجویان تأثیر گذار است. به عبارتی؛ هر چه جو دانشگاه مبتنی بر رویکرد دانشجویان محوری باشد، انگیزش تحصیلی دانشجویان بالاتر خواهد رفت. (جدول ۵)

جدول ۵: ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین جو دانشجویان محوری دانشگاه و انگیزش تحصیلی

انگیزش تحصیلی دانشجویان		متغیرها
سطح معناداری	ضریب همبستگی	
۰/۰۴۳	۰/۱۰۵	جو دانشجویان محوری دانشگاه

فرضیه ۵: بین جو معنوی دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان رابطه وجود دارد.

توجه به ضریب همبستگی مشاهده شده (۰/۱۶۷) بیانگر وجود رابطه همبستگی معنادار (۰/۰۰۱) مثبت و مستقیم بین جو معنوی دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان است. از این رو، می توان گفت که جو معنوی دانشگاه بر روی انگیزش تحصیلی دانشجویان تأثیر گذار است. به عبارت دیگر؛ هر چه جو دانشگاه معنوی تر شود، انگیزش تحصیلی دانشجویان بالاتر خواهد رفت. (جدول ۶)

جدول ۶: ضریب همبستگی پیرسون برای بررسی رابطه بین جو معنوی دانشگاه و انگیزش تحصیلی

انگیزش تحصیلی دانشجویان		متغیرها
سطح معناداری	ضریب همبستگی	
۰/۰۰۱	۰/۱۶۷	جو معنوی دانشگاه

فرضیه ۶: میزان انگیزش تحصیلی دانشجویان دختر و پسر متفاوت است.

بر اساس نتایج به دست آمده، انگیزش تحصیلی در بین دانشجویان دختر و پسر معنادار نیست ($p=0/59$). به عبارت دیگر؛ در دو گروه دانشجویان دختر و پسر میزان انگیزش تحصیلی متفاوت نبوده است و هر دو گروه به یک میزان از انگیزش تحصیلی برخوردارند. (جدول ۷)

جدول ۷: نتایج آزمون تی مستقل برای مقایسه تفاوت نتایج انگیزش تحصیلی در بین دانشجویان دختر و پسر

شاخص‌های آماری دانشجویان	میانگین	انحراف معیار	T	سطح معناداری
دختران	۳/۲۷	۰/۴۳	۰/۴۷۲	۰/۵۹
پسران	۳/۳۰	۰/۳۹		

فرضیه ۷: میزان انگیزش تحصیلی دانشجویان کارشناسی، ارشد و دکتری متفاوت است.

بر اساس نتایج، انگیزش تحصیلی در بین دانشجویان کارشناسی، ارشد و دکتری معنادار است ($p=0/000$).

به عبارت دیگر؛ انگیزش تحصیلی دانشجویان کارشناسی، ارشد و دکتری باهم تفاوت دارند. (جدول ۸)

جدول ۸. نتایج آزمون تحلیل واریانس یکطرفه برای مقایسه نتایج انگیزش تحصیلی دانشجویان در مقاطع مختلف تحصیل (کارشناسی، ارشد و دکتری)

شاخص‌های آماری منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجات آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
بین گروهی	۳/۱۱۸	۳	۱/۰۳	۶/۳۷	۰/۰۰۰
درون گروهی	۶۰/۱۲۹	۳۶۹	۰/۱۶۳		
کل	۶۳/۲۴۸	۳۷۲	-		

و) بحث و نتیجه‌گیری

تفاوت سازمانها و بالتبع مراکز آموزش عالی منحصرأ محدود به وضعیت فیزیکی و مادی موجود در آنها نیست، بلکه سازمانها آداب و رسوم، ارزشها و هنجارهای منحصر به فرد و نسبتاً پایداری دارند که باعث شناخت آنها از یکدیگر و محیط پیرامونشان می‌شود. این خصیصه یا ویژگی که امکان تفکیک سازمانها از یکدیگر را فراهم می‌آورد، به جو یا محیط سازمانی معروف است و آنچه برای همه مبرم است، اصل تأثیرپذیری انسان از محیط پیرامونش است که به عنوان یک اصل اساسی در تعلیم و تربیت مطرح و شناخته شده می‌باشد. پس به این خاطر در این پژوهش بنا بر اهمیت مسئله، به بررسی جو دانشگاه در ابعاد جو ارتباطی، جو مشارکتی، جو دانشجوی محوری و جو معنوی و رابطه آن با انگیزش تحصیلی دانشجویان پرداخته شد تا روشن شود که جو دانشگاه با در نظر داشتن ابعاد مذکور چه تأثیری بر انگیزش تحصیلی دانشجویان خواهد داشت تا در راستای نتایج تحقیق، سیاستهای بهتری را در جهت ساختن محیط آموزشی مناسب و بالا بردن انگیزش تحصیلی دانشجویان اتخاذ کرد. لذا در این قسمت با توجه به سؤالات تحقیق، ق به بیان یافته‌های پژوهش می‌پردازیم.

در پاسخ به فرضیه اول (وجود رابطه بین جو دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان)، یافته‌ها نشان داد که بین جو دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان رابطه همبستگی معنادار مثبت و مستقیم وجود دارد؛ به طوری که هر چه در محیط دانشگاه میزان مشارکت دانشجویان در فعالیتهای یادگیری بالا رود و شیوه تدریس از حالت موضوع و معلم محور خارج شده، به سمت دانشجوی محوری حرکت کند و دانشجویان به برکت وجود ارتباطات و اطلاع‌رسانی‌های گسترده، در روند و بازده فعالیتهای خود واقع شوند و نیز جو معنوی در محیط دانشگاه حاکم شود، انگیزش تحصیلی دانشجویان بالاتر خواهد رفت. این یافته‌ها با نتایج حاصل شده توسط مک‌رابی، راث و لاکاس (۱۹۹۷)، مک‌وی و والکر (۲۰۰۰)، قشقایی زاده و همکاران (۱۳۸۶)، صمدی و شیرزادی (۱۳۸۶) و ماکنیل و همکاران (۲۰۰۹) تا حدودی همسو است. البته پژوهشهای مذکور هیچ کدام به بررسی انگیزش تحصیلی دانشجویان نپرداخته‌اند، بلکه در مطالعات آنها، جو دانشگاه رابطه مثبت و معناداری با پیشرفت و موفقیت تحصیلی و حتی روحیه کارآفرینی فراگیران داشته است.

برای پاسخ به فرضیه دوم (وجود رابطه بین جو ارتباطی دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان) یافته‌ها نشان داد که بین جو ارتباطی دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان رابطه همبستگی معنادار مثبت و مستقیم وجود دارد. در واقع؛ روشن و شناخته شدن انتظارات اساتید برای دانشجویان درباره استانداردهای مطلوب

۹۲ ♦ فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۱۴

فعالیتها، دادن بازخورد شفاهی و کتبی توسط ارزیابان به دانشجویان، مطلع نگه داشتن آنان توسط اساتید خود پیرامون تصمیمات و اتفاقات کلاس درس و تعریف استانداردهای مورد انتظار برای فعالیتهای کلاسی برای دانشجویان توسط اساتید، به طور کلی باعث می‌شود تا انگیزش تحصیلی دانشجویان بالا رفته، دانشجویان در مواجهه با کارهای مشکل با تلاش و کوشش و با انگیزه بالا به موفقیت دست یابند.

در پاسخ به فرضیه سوم (وجود رابطه بین جو مشارکتی دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان) نتایج گویای آن بود که به طور کلی بین جو مشارکتی دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان رابطه همبستگی معنادار مثبت و مستقیم وجود دارد. در واقع؛ زمانی که از دانشجویان برای تصمیمات و حل مسائل کلاسی نظرخواهی شود و فرصت داده شود در تدوین فعالیتهای کلاسی خود سهیم باشند و به ارائه پیشنهادها و ایده‌های جدید پردازند و احساس کنند کارشان در کارهای گروهی دانشگاه مورد قدردانی و شناخت واقع می‌شود و همچنین دانشجویان از روحیه همکاری بین همکلاسی‌هایشان راضی باشند و فرصت فعالیت مشارکتی در کلاس درس به آنها داده شود، در آن صورت انتظار می‌رود کارهایشان را با غلبه بر مشکلات و در مقایسه با دیگران به بهترین شکل ممکن انجام دهند.

برای پاسخ به فرضیه چهارم (وجود رابطه بین جو دانشجومحوری دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان)، یافته‌ها نشان داد که بین جو دانشجومحوری دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان رابطه همبستگی معنادار مثبت و مستقیم وجود دارد. از این رو می‌توان ادعا داشت که هر چه مسئولان دانشگاه در کارها با دانشجویان همکاری داشته، پاسخگویی نیازهایشان باشند و آنان احساس کنند که اساتید تلاش می‌کنند در جهت خواسته‌هایشان حداکثر عملکرد ممکن را داشته باشند یا این حس به دانشجویان دست دهد که اقدامات انجام شده توسط دانشگاه، دانشجومحور است؛ به طوری که آموزش ارائه شده به توسعه مسیر شغلی آینده آنها کمک کند و از کیفیت آموزشی خوبی برخوردار باشد، همچنین محیطی مطلوب و باز در دانشگاه فراهم شود و به دانشجویان احساس شادابی و نشاط دست دهد و آموزش ارائه شده مهارتهای یادگیری دانشجویان را (در زمینه خودیادگیری و حل مسئله) ارتقا دهد، در آن صورت شاهد دانشجویانی خواهیم بود که در فعالیتهای یادگیری و در تمام مشکلاتی که در مسیر نیل به اهداف با آنها مواجه می‌شوند، از خود تلاش مضاعف نشان دهند و با انگیزش بالا بر موانع غلبه کنند.

نتیجه فرضیه پنجم (وجود رابطه بین جو معنوی دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان) نشان داد که بین جو معنوی دانشگاه و انگیزش تحصیلی دانشجویان رابطه همبستگی معنادار مثبت و مستقیم وجود دارد. در واقع؛ میزان پایبندی مسئولان و اساتید دانشگاه نسبت به اهداف و آرمانهای دینی دانشگاه و سفارش و حساس بودن

۹۳ بررسی رابطه بین جو دانشگاه با انگیزش تحصیلی ...

مسئولان نسبت به انجام عبادت و فرایض دینی خود و دانشجویان، همچنین تلاش جدی مسئولان در برگزاری مراسم مذهبی در مناسبت‌های مختلف، بر انگیزش تحصیلی دانشجویان تأثیر گذار است. همچنین اگر دانشجویان احساس کنند که رفتار مسئولان و اساتید در دانشگاه تحت تأثیر گفتار و رفتار بزرگان دینی است و نسبت به انجام وظایف دینی خود مقیدند، حتی اگر نظارتی در کار نباشد و جرئت راستگویی و صداقت در تمامی سطوح را داشته باشند، روی دانشجویان تأثیر گذار خواهد بود و دانشجویان افرادی با انگیزه خواهند شد. شاید چنین نتایجی به سبب این باشد که دانشجویان تحت تأثیر محیط، به ویژه جو احساسی دینی واقع شوند و چنین احساسی، انگیزش تحصیلی آنان را دوچندان کند.

در ادامه پژوهش با تحلیل‌های تکمیلی، در فرضیه ششم به بررسی «میزان انگیزش تحصیلی دانشجویان دختر و پسر» پرداخته شد که نتایج نشان داد انگیزش تحصیلی در بین دانشجویان دختر و پسر معنادار نیست. به عبارت دیگر؛ در دو گروه دانشجویان دختر و پسر، میزان انگیزش تحصیلی یکسان است. این نتیجه با بررسی انجام شده توسط یوسفی و همکاران (۱۳۹۲) همسو نیست؛ به طوری که در بررسی آنها مؤلفه جنسیت در انگیزش تحصیلی دانشجویان معنادار بوده است.

در فرضیه آخر پژوهش نیز برای تعیین «میزان انگیزش تحصیلی دانشجویان در مقاطع تحصیلی کارشناسی، ارشد و دکتری»، نتایج گویای آن بود که میزان انگیزش تحصیلی دانشجویان کارشناسی، ارشد و دکتری با هم یکسان نیست. به عبارتی؛ انگیزش تحصیلی دانشجویان در مقاطع تحصیلی کارشناسی، ارشد و دکتری با هم تفاوت دارند. از این رو، بر مسئولان امر لازم است توجه داشته باشند که چه عواملی باعث اختلاف انگیزش تحصیلی در بین مقاطع تحصیلی مختلف می‌شود تا در راستای آن، تدابیری برای بالابردن انگیزش تحصیلی تمام مقاطع تحصیلی ایجاد شود.

پیشنهادات

با توجه به نتایج و یافته‌های تحقیق حاضر، پیشنهادهای ذیل جهت افزایش کیفیت تحقیق در زمینه موضوع پژوهش ارائه می‌شود:

۱. با توجه به محدودیت زمانی، در این پژوهش از یک دانشگاه برای انجام تحقیق استفاده شد و از این نظر اگر این پژوهش در دانشگاه‌های مختلف انجام شود، می‌تواند نتایج قابل تعمیم‌تری را به دست آورد که به پژوهشگران آتی توصیه می‌شود به این مسئله توجه داشته باشند.

۹۴ ♦ فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۱۴

۲. مبتنی بر فرضیه دوم پژوهش، به دست اندرکاران و برنامه‌ریزان امر، پیشنهاد می‌شود برای بالا بردن انگیزش تحصیلی دانشجویان، جو ارتباطی دانشگاه را با اقداماتی همچون: شفاف‌سازی انتظارات اساتید برای دانشجویان و مطلع نگه داشتن آنها پیرامون مسائل و رخدادهای کلاسی و ... توسعه دهند.

۳. با توجه به یافته‌های فرضیه سوم پژوهش، پیشنهاد می‌شود برای بالا بردن انگیزش تحصیلی دانشجویان، آنها را در تصمیمات کلاسی و فعالیتهای آن، به مشارکت بیشتر و مؤثرتری ترغیب کنند.

۴. با توجه به نتایج به دست آمده در فرضیه چهارم پژوهش، لازم است جو دانشگاهها از حالت موضوع محوری مطلق خارج شده، در مسیر بین موضوع محوری و دانشجو محوری حرکت کند تا آثار اثربخش حاصل شود.

۵. با توجه به فرضیه پنجم پژوهش، به کارگزاران و دست اندرکاران امر برای بالا بردن انگیزش تحصیلی دانشجویان پیشنهاد می‌شود در مسیر دامن زدن به توسعه جو معنوی دانشگاههای کشور، گامهای مؤثرتری بردارند.

محدودیت‌ها

هر پژوهش ممکن است با توجه به موضوع، ماهیت، روش و جامعه آماری یا مسائل زمانی و مکانی، دارای محدودیتهایی باشد. تحقیق حاضر نیز از این قاعده مستثنا نبوده و محدودیتهایی داشته است که به برخی موارد آن در ذیل اشاره می‌شود:

۱. محدود بودن جامعه آماری پژوهش به دانشجویان دانشگاه اصفهان.
۲. برای تعمیم نتایج تحقیق به سایر دانشگاههای کشور، با توجه به محدود بودن مکان اجرای پژوهش به دانشگاه اصفهان، نیاز به تحقیقات مکمل احساس می‌شود.

منابع

- بحرانی، محمود (۱۳۸۸). «بررسی روایی و پایایی مقیاس انگیزش تحصیلی هارتو». فصلنامه مطالعات روان‌شناختی، دانشگاه الزهراء، دوره پنجم، ش ۱: ۷۲-۵۰.
- بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۴). «رابطه میان عزت نفس، انگیزه پیشرفت و پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان سال سوم دبیرستانهای تهران». فصلنامه مطالعات روان‌شناسی، دانشگاه الزهراء (س)، دوره اول، ش ۴-۵: ۱۸-۵.
- ثناگو، اکرم؛ لیلا جویباری و فاطمه مهرآور (۱۳۹۱). «بررسی دیدگاه گروهی از دانشجویان علوم پزشکی در خصوص جو سازمانی و محیط دانشگاهی». فصلنامه جنتاشاپیر، دوره سوم، ش ۲.
- جوزایی، کریم و اسماعیل سعدی‌پور (۱۳۹۲). «مقایسه اثربخشی آموزش بر اساس روش تدریس سکوسازی و روش سنتی بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان پسر سال دوم متوسطه در درس زبان انگلیسی در شهر ویسیان». فصلنامه پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، ش ۳۶: ۷۹.
- حسین چاری، مسعود و محمد خیر (۱۳۸۱). «بررسی جو روانی و اجتماعی کلاس به عنوان یکی از مؤلفه‌های فرهنگ مدرسه». مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی، دوره سوم، سال نهم، ش ۴-۳: ۴۰-۲۵.
- خلیخالی، علی (۱۳۷۹). «ارائه چارچوب نظری برای تشخیص جو مدرسه». فصلنامه تعلیم و تربیت، سال شانزدهم، ش ۲ (تابستان): ۱۰۲-۷۷.
- دیلمی، احمد و مسعود آذربایجانی (۱۳۸۷). اخلاق اسلامی. قم: دفتر نشر معارف، ج پنجاه و نهم.
- ذاکر، آذر (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین مؤلفه‌های رهبری معنوی و انگیزش شغلی اعضای هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه اصفهان.
- رضایی، عیسی (۱۳۹۰). تاثیر استفاده از کارپوشه الکترونیکی بر نگرش، انگیزش پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانشجویان مرکز آموزش الترونیکی خواجه نصیرالدین طوسی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی.
- رستگار، عباسعلی (۱۳۸۹). معنویت در سازمان با رویکرد روان‌شناختی. قم: دانشگاه ادیان و مذاهب.
- ریوجان، مارشال (۱۳۹۰). انگیزش و هیجان. ترجمه یحیی سید محمدی. تهران: ویرایش.
- زمانی، احمدرضا؛ بهروز شمس، زیبا فرج‌زادگان و سیده مریم طبائیان (۱۳۸۲). «اعضای هیئت علمی بالینی در باره آموزش مهارت‌های ارتباطی به دانشجو چگونه فکر می‌کنند؟». مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ش ۹: ۴۹-۴۴.
- سیف، علی‌اکبر (۱۳۷۳). روان‌شناسی پرورشی (روان‌شناسی یادگیری و آموزش). تهران: آگاه.

۹۶ ♦ فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۱۴

- شکورنیا، عبدالحسین؛ محمداسماعیل مطلق، علیرضا ملایری، عبدالرضا جهانمردی و حسین کمیلی ثانی (۱۳۸۴). «دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز نسبت به عوامل مؤثر در ارزشیابی استاد». *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ش ۲ (پیاپی ۱۴): ۱۱۰-۱۰۱.
 - صمدی، پرویز؛ شیرزادی اصفهانی، هما (۱۳۸۵). «بررسی رابطه جو سازمانی مدرسه با روحیه کارآفرینی در دانش آموزان». *فصلنامه نوآوری های آموزشی*، شماره ۱۶، ص ۱۶۴.
 - فرنچ، وی. و اس. بل (۱۳۸۵). *مدیریت تحول در سازمان*. ترجمه مهدی الوانی و حسن دانایی فرد. تهران: صفار، چ دوازدهم.
 - قشقایی زاده، نصراله؛ سید حمیدرضا علوی و یدالله جوادی (۱۳۸۶). «بررسی رابطه بین جو سازمانی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در دبیرستانهای شهر سمیرم». *فصلنامه مدیریت آموزشی*، سال اول، ش ۲: ۱۵۵-۱۴۳.
 - کارشکی، حسین؛ حسین مومنی مهموئی و بهجت قریشی (۱۳۹۳). «مقایسه انگیزش تحصیلی و کیفیت زندگی دانش آموزان پسر مشمول ارزشیابی توصیفی با ارزشیابی سنتی». *فصلنامه پژوهش در برنامه ریزی درسی*، ش ۴۰: ۱۱۴-۱۰۴.
 - گودرزی، اکرم و وجیهه گمینیان (۱۳۸۲). *اصول و مبانی و نظریه های جو و فرهنگ سازمانی*. دانشگاه اصفهان: جهاد دانشگاهی.
 - محمدی، مهدی و زینب پیروی نژاد (۱۳۹۲). «رابطه بین جو آموزشی و انگیزش درونی با تعهد عاطفی: مطالعه موردی دانشجویان دانشکده مهندسی دانشگاه شیراز». *فصلنامه آموزش مهندسی ایران*، سال پانزدهم، ش ۶۰: ۹۰-۷۱.
 - محمدی درویش بقال، ناهید؛ حمیدرضا حاتمی، حسن اسدزاده و حسن احدی (۱۳۹۲). «بررسی تأثیر آموزش راهبردهای خودتنظیمی (شناختی و فراشناختی) بر باورهای انگیزشی (انگیزش تحصیلی، خودکارآمدی، اضطراب آزمون) دانش آموزان دبیرستان». *فصلنامه روان شناسی تربیتی*، ش ۲۷: ۴۹.
 - مقرب، مرضیه؛ کبری ناطقی و غلامرضا شریف زاده (۱۳۹۲). «مقایسه تأثیر تدریس به شیوه طرح تدریس اعضای تیم و سخنرانی بر یادگیری و انگیزش تحصیلی دانشجویان پستاری». *مجله مراقبتهای نوین*، ش ۳۹: ۱۸۲-۱۷۳.
 - مقیمی، سید محمد و مجید رمضان (۱۳۹۰). *پژوهشنامه مدیریت*، جلد دوازدهم، تهران: راهدان.
 - نصر، سیدحسین (۱۳۸۷). *دلباخته معنویت*. ترجمه منوچهر دین پرست. تهران: کویر.
 - یوسفی، یوسف؛ نورعلی فرخی و غلامرضا صرامی (۱۳۹۲). «فرا تحلیل عوامل مؤثر بر انگیزش تحصیلی». *فصلنامه اندازه گیری تربیتی*، ش ۱۳: ۱۳۳.
- Adam, J.M; Salles, L.M.(2013). **School Organizational Climate and Violence in the School: Case Study of Two Brazilian Schools**. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. Volume 106. Pages 2323-2332.

۹۷ ♦ بررسی رابطه بین جو دانشگاه با انگیزش تحصیلی ...

- Bahrani , Mahmoud(2009) . "Analyzing the Validity and Reliability of Harter Educational Motivation Scale", *Quarterly Journal of Psychological Studies*, Alzahra University, 5/Vol.5, No. 1: 72-50
- Biabangard Esmaeel (2005) ." the Relation Between Self-Respect , Development Motivation and Educational Progress in Tehran Third Year High School Students , *Quarterly Journal of Psychological Studies*, Alzahra University, /Vol.1, No. 4-5: 5-18.
- Campuzano, Lydia; Seteroff Guadalupe & Steve Sviatoslav (2009). **A New Approach to a Spiritual Business Organization and Employee Satisfaction**. Eastern Academy of Management.
- Deylami , Ahmad and Masoud Azarbayjani (2008) . **Islamic Morals** . Ghom: Theological Publication Office , 59 Edition.
- Fraser, B.J. (1998). "Classroom Environment Instruments: Development, Validity, and Applications". *Learning Environments Research*, Vol. 1: 7-33.
- Freiberg, H.J. (Ed) (1999). **School Climate: Measuring, Improving, and Sustaining Healthy Learning Environments**. London: Flamer Press.
- French, V and S , Bell (2006) . **Changing Management in Organization** . Translatrd by Mahdi Alvani and Hassan Danaee Fard , Tehran : Safar Publication , 21 Edition.
- Genn, J.M. (2001). "AMEE Medical Education Guide No. 23 (Part 1): Curriculum, Environment, Climate, Quality and Change in Medical Education a Unifying Perspective". *Med Teach*. 23: 337-344.
- Ghashghaei Zadeh , Nasrollah ; Seyyed Hamid Reza Alavi and Yaddollah Javadi (2007) " the Relation Between Organizational Climate and Student's Educational Progress in Semirom City High Schools ", *Quarterly Journal of Teaching Management*, Vol.1 ,No.2 , P: 143-155.
- Goodarzi Akram and Vajiheh Gaminian (2003). **Principles of Organizational Culture and Climate**, Isfahan University: Jahade Danesgghahi Publication.
- Griffith, J. (1999). "School Climate as Social Order and Social Action: A Multi-Level Analysis of Public Elementary School Student Perceptions". *Social Psychology of Education*, Vol. 2: 339-369.
- Hartel, G.D.; H.J. Walberg & F.H. Hartel (1981). "Social Psychological Environments and Learning a Qualitative Synthesis". *British Educational Research Journal*, Vol. 7: 27-36.
- Hossein Chari , Masoud and Mohammad Khayyer (2002) ." Analyzing the Psychological and Social Climate of the Class as One of the School's Culture Factors" *Journal of Training Sciences and Psychology*, Vol.9, No. 3-4: 25-40.

- Hoy, W.K.; C.J. Tarter & J.R. Bliss (1990). **“Organizational Climate, School Health, and Effectiveness: A Comparative Analysis”**. *Educational Administration Quarterly*, Vol. 3: 260-279.
- Jouzaei , karim and Esmail Saedi Pour (2013) ." **Comparison Study on the Effectiveness of Training Based on New Methods and Traditional Methods on Male Students Learning Motivation in the Second Year of High School (English Courses) at Visian City**" *Quarterly Research Journal of Educational Planning* , No.36: 79.
- Kareshki , Hossein ; Hossin Momeni Mahmooee and Bahjat Ghoreishi (2014) " **Comparison Between Educational Motivation and Life Quality of Male Students in Descriptive Evaluation and Traditional**" , *Quarterly Journal of Research in Educational Planning* , No.40: 104-114.
- Khalkhali , Ali (2000)." **A Theoretical Framework for Evaluating the Climate of School**" , *Quarterly Journal of Education and Training* , Vol.16, No.2 9(Summer) :77-102
- Langram, C.M. (1997). **“Adolescent Voice-Who's Listening?”**. *Journal of Secondary Gifted Education*, Sum Vol. 8, No. 4.
- Lather, A.S. & H. Sharma (2009). **“Role and Importance of Training Climate for Effective Training Programs”**. *Enterprise Risk Management*. 1(1): 72-82.
- Long, J.; Sh. Monol, B. Harper, D. Knoblauch, P.K. Murphy (2007). **“Academic Motivation and Achievement among Urban Adolescents”**. 42(3): 196-222.
- Macneil, J.; L. Angus, Doris Prater, Steve Busch (2009). **“The Effects of School Culture and Climate on Student Achievement”**. *Int. J. Leadership in Education*, Vol. 12, NO. 1: 73-84.
- Marques, J.F.; S. Dhiman & R. King (2005). **“Spirituality in the Workplace Developing an Integral Model and a Comprehensive Definition”**. *Journal of American Academy of Business*, 7(1): 81-91.
- McRobbie, C.J.; W.M. Roth & K.B. Lucus (1997). **“Multiple Learning Environments in a Physics Classroom”**. *International Journal of Educational Research*, Vol. 27: 333-342.
- Mogharrab , Marzieh ; Kobra Nateghi and Gholamreza Sharifzadeh (2013) " **the Effect of Teaching Based on Team Members Teaching Plan and Lectures on Motivation and Learning of Nursery Students** " , *Journal of Modern Cares* , No. 39: 173-182.
- Moghimi , Seyyed Mohammad and Majid Ramadan (2011) **Management Research Journal** , Vol.12. Tehran: Rahdan Publication.
- Mohammadi ,Mahdi and Zeinab Peyravi Nejad (2013) " **the Relation Between Educational Climate and Inner Motivation with Emotional**

- Engagement ; Case Study :Engineering Faculty Students of Shiraz University** ", *Quarterly Journal of Iran Engineering Teaching*, Vol.15 ,No.60 , P: 71-90.
- Mohammadi Darvish Baghghal , Nahid ; Hamidreza Hatami , Hassan Asadzadeh and Hassan Ahadi (2013) " **the Effects of Teaching Self Ordering System Strategies (Cognitive and Ultra Cognitive) on Motivation Beliefs (Educational Motivation, Anxiety) of High School Students** ", *Quarterly Journal of Training Psychology* ,No.27: 49.
 - Nasr, Seyyed Hossein (2008) , **Spirituality** , Translated by Manoochehr Dinparast, Tehran : Kavir Publication .
 - Rastegar , Abbasali (2010) . **Spirituality at Organization with Psychological Approach**. Ghom , Religions University.
 - Reindi, M; V. Berner, A. Scheunpflug, H. Zeinz, M. Dresel (2015). "Effect of Negative Peer Climate on the Development of Autonomous Motivation in Mathematics". *Learning and Individual Differences*, Vol. 38: 68-75.
 - Rezaei , Eisa (2011) , **the Effect of Electronic Workbook Application on the Motivation of Students and their Learning Development in Electronically Education Center of Khajeh Nasiraldin Toosi** . M.A. Thesis, Training Sciences and Psychology Faculty, Allameh Tabatabaee University.
 - Riojan , Marshal (2011) . **Motivation and Excitement**. Translated by Yahya Seyyed Mohammadi. Tehran: Virayesh Publication.
 - Riquelme, A.; M. Oporto, J. Oporto & et.al. (2009). "Measuring Students' Perceptions of the Educational Climate of the New Curriculum at the Pontifical Universidad Católica de Chile: Performance of the Spanish Translation of the Dundee Ready Education Environment Measure (DREEM)". *Education Health (Abingdon)*, Apr 29, 22(1): 112.
 - Samadi , Parviz : Shirzadi Esfahani , Homa (2006) " **the Relation Between School Organizational Climate and Student's Entrepreneurship Attitude** ", *Quarterly Journal of Teaching Innovations* ,No.16 , P: 164.
 - Sanagoo , Akram ; Leyla Joybari and Fatemeh Mehr Avar (2012) " **Analysis of Medical Sciences**
 - Seyf , Aliakbar (1994) . **Training Psychology** (Teaching Psychology).Tehran: Agah Publication.
 - Shakoornia , Abdulhossien ; Mohammad Esmaeil Motlagh , Alireza Malayeri , Abdolreza Jahan Mardi and Hossein Komeili Sani (2005) " **the Opinion of Ahwaz Jondishapour Medical Sciences University Students on Effective Factors on Evaluating the University Professors** " *Iranian Journal of Teaching in Medical Sciences*, No.2 :101-110.
 - **Student's Opinions on University Climate and Situation**", *Quarterly Journal of Jentashapeer* , Vol.3,No 2.

- Tracey, J.B. & M.J. Tews (2005). "Construct Validity of a General Training Climate Scale". *Organizational Research Methods*, 8(4): 353-374.
- Turner, J.C. & H. Patrick (2004). "Motivational Influences on Student Participation in Classroom Learning Activities". *Teachers College Record*, 106 (9): 1759-1785.
- Varma, R.; E. Tiyagi & J.K. Gupta (2005). **Determining the Quality of Educational Climate across Multiple Undergraduate Teaching Sites Using the DREEM Inventory**. *BMC Med Educe*, 21: 8.
- Wachob, Ph. (2005). "Methods and Materials for Motivation and Learner Autonomy". *Reflection on English Language Teaching*, 5(1): 93-122.
- Wilson, B.G. (1996). "Introduction: What is a Constructivist Learning Environment?". In B.G. Wilson (Ed). *Constructivist Learning Environments Englewood Cliffs*. N.J: Educational Technology Publications, P: 3-8.
- Wilson, K.J. (2008). **The Relationship of Affective Training Climate of Doctoral Counseling and Clinical Psychology Training Programs to Student Psychotherapist Affect and Professional Development**. Doctoral Dissertation, Auburn University.
- Yoosofi , Yoosof ; Noorali Farrokhi and Gholamreza Sarami(2013) " **Ultra Analysis of Effective Factors on Educational Motivation**" *Quarterly Journal of Training Analysis* , No.13:133.
- Zaker , Azar (2011) , " **Analyzing the Relation Between Spiritual Leadership Components and Job Motivation of Scientific Board Members of Tehran Shahid Beheshti University** "M.A. Thesis in Educational Management , Isfahan University.
- Zamani , Ahmad Reza ; Behrouz Shams , Ziba Faraj Zadegan and Seyyedeh Maryam Tabaeiyan(2003) . "What do the Clinical Scientific Members Think About Teaching Communication Skills to Students?" *Iranian Journal on Teaching Medical Sciences*, No. 9: 44-49.